

Etnografska studija veze na daljinu u doba COVID-19

An ethnographic study of
long-distance relationships
in the age of COVID-19

Laura Halgaš

laurahalgas@gmail.com

Preddiplomski studij
etnologije i kulturne antropologije

Filozofski fakultet
Sveučilište u Zagrebu

Ivana Lučića 3
10 000 Zagreb, Hrvatska

SAŽETAK

Rad daje uvid u funkcioniranje veze na daljinu, posebice tijekom pandemije COVID-19 na primjeru jedne hrvatsko-mađarske veze. Kroz radove nekolicine autora i jednim polustrukturiranim intervjuom istražit će se neka od glavnih pitanja i problema vezanih uz život u vezi na daljinu. Cilj ovoga rada je istražiti je li, te kako je iznenadna pandemija utjecala na veze na daljinu. Svrha rada je prikazati specifično iskustvo kazivača i njegov život u vezi na daljinu te način na koji partneri međusobno rade na stvaranju i održavanju bliskosti u doba izvanrednog, neuobičajenog stanja – pandemije COVID-19, a čiji bi rezultati poslužili daljnjim istraživanjima ove teme.

KLJUČNE RIJEČI

veza na daljinu, internetska veza, etnografska studija, COVID-19, biografska metoda

SUMMARY

The study gives insight into the functioning of a long-distance relationship (LDR), especially during the COVID-19 pandemic on the example of a Croatian-Hungarian couple. Using the works of several authors and one semi-structured interview, some of the questions and problems related to life in LDR will be explored. The aim of this study is to research whether and how the pandemic affected LDRs. The purpose of this study is to present the experience of the interview partner and show how partners work together to create and maintain closeness in times of emergency – COVID-19.

KEY WORDS

long-distance relationship, internet relationship, ethnographic study, COVID-19, biographical method

Uvod

Pandemija COVID-19, poznata i kao pandemija koronavirusa, pandemija je nove bolesti dišnih puteva. Bolest se prvi put pojavila u kineskom gradu Wuhanu u prosincu 2019. godine. U siječnju 2020. godine bolest se razvila u epidemiju u NR Kini, a zatim proširila cijelim svijetom i postala pandemija koja je, u trenutku pisanja ovoga rada, još uvijek u tijeku. Pandemija je imala negativne posljedice kako za gospodarstvo (koronavirus.hr, 2020) tako i za druge aspekte ljudskoga života (Kinkartz, 2021). Nakon što su mjere protiv širenja koronavirusa stupile na snagu, ljudi su se morali naviknuti na ono što će ubrzo biti prozvano „novo normalno“ (Kraljević, 2021). No, kako je iznenadna pandemija utjecala na ljubavne veze na daljinu?

Cilj ovoga rada je pokušati odgovoriti na postavljeno pitanje i dati uvid u funkcioniranje veze na daljinu između ljubavnih partnera u novonastalim okolnostima. Neka od istraživačkih pitanja kojima se ovaj rad bavi su problemi, podrška i komunikacija u vezi na daljinu te moguće promjene do kojih je došlo u spomenutom uslijed pandemije. Svrha rada je prikazati specifično iskustvo kazivača, njegov život u vezi na daljinu te način na koji partneri međusobno rade na stvaranju i održavanju bliskosti u doba izvanrednog, neuobičajenog stanja – pandemije COVID-19. Dobiveni rezultati mogli bi poslužiti budućim istraživanjima ove teme. U sklopu kolegija *Metodologija etnologije i kulturne antropologije*, provela sam biografsko istraživanje čiji prikupljeni narativ kazivača predstavlja okosnicu i inspiraciju ovoga rada. U radu su navedene definicije i pojašnjenja termina koji su korišteni i u kodiranju, kao npr. sociomentalni prostor, zamišljena ili imaginativna intimnost i sl., a preuzeti su iz relevantnih radova za istraživanu temu te važni za pravilno shvaćanje opisanog fenomena. Uz opisanu metodologiju i teorijski okvir, rad je strukturiran u tri poglavlja u kojima su prikazane teme: zajednički živjeti odvojeno ili veza na daljinu, funkcioniranje veze u „normalno“ doba i veza na daljinu u doba COVID-19.

Metodologija

U istraživanju je korištena biografska interpretativna metoda. Spomenuta metoda, prema objašnjenju Bornat (2008), gradi priču oko intervjua, a kao što je ranije spomenuto, intervju i narativ kazivača čine okosnicu ovoga istraživanja. Ovaj pristup zahtijeva razrađenu kodifikaciju intervjua tako da se identificiraju teme o kojima se pričalo, a nakon transkripcije je važno razlikovati „proživljeni život“ od „ispričane priče“. Drugim riječima, treba odvojiti „rečeno“ od „kazanog“. Opisano razlikovanje razdvaja kronološki ispričan slijed događaja od osobnih iskustava i značenja koja kazivači pridaju proživljenim događajima. Graničnik istraživanja bio je da partneri žive u različitim državama i da se mogu

viđati manje od svaka dva tjedna. Kazivač je odabran metodom snježne grude i metodom ulančavanja (engl. *snowball method and chain method*). On je mađarski student u dobi od 22 godine koji je ispričao svoje iskustvo bivanja u ljubavnoj vezi na daljinu s djevojkom koja živi u Hrvatskoj. U vezi je otprilike četiri i pol godine. Intervjuiran je krajem 2020. godine, točnije u prosincu. Zahvaljujući situaciji u Hrvatskoj koja je tada imala otvorene granice, kazivač je mogao doći u Zagreb pa se intervju održao uživo. Radi zadržavanja anonimnosti i zaštite identiteta, u tekstu će biti oslovljen inicijalima PT. Intervju je bio originalno na engleskom, ali u radu će svi citati biti prevedeni na hrvatski jezik¹. Intervju je također bio polustrukturiran – nakon postavljanja pitanja nije bilo miješanja u kazivačev odgovor, ali pazilo se da se ostane u okviru početne teme intervjua. Neka od pitanja za protokol intervjua preuzeta su iz ranijih i objavljenih istraživanja ove teme (Jurkane-Hobein, 2015; Tseng, 2015), a ostala su osmišljena. Nakon obavljenog intervjua i transkripcije, izvedeno je pet kodova koji su se najviše spominjali. Pomoću tih kodova i pažljivog iščitavanja intervjua, izlučeno je šest indikatora veze na daljinu (tijekom pandemije) koji su ujedno i neki od rezultata ovoga istraživanja te će na kraju rada biti nabrojani i pojašnjeni.

Teorijski okvir

U radu je korišteno nekoliko izvora vezanih za pandemiju koronavirusa i njezine posljedice (Kinkartz, 2021; Koronavirus.hr, 2020; Kraljević, 2021; Narodne novine, 2020, 82/15, 118/18 i 31/20), ali nije korištena literatura o vezama na daljinu za vrijeme pandemije jer još uvijek postoji manjak relevantnih radova na tu temu, posebice onih antropoloških. Korištena je postojeća znanstvena literatura, većinom s polja sociologije, o vezama na daljinu (LDRs²) i zajednički živjeti odvojeno (LAT³) vezama. Posebna je pažnja posvećena istraživanjima čija je metodološka orijentacija nalikovala ili bila bliska metodološkoj orijentaciji ovoga rada i u kojoj su metodološke strategije počivale na (biografskim) intervjuima. Studije koje se bave istraživanjima veza na daljinu poput „Sex, Love and Security: Accounts of Distance and Commitment in Living Apart Together Relationships“ grupe autora Julie Carter, Simona Duncana, Mariye Stoilove i Mirande Phillips (2016) ili pak studija pod naslovom „What future awaits couples Living Apart Together (LAT)?“ autora Luisa Ayusoa (2018) pokazuju da je koncept odvojenog življenja koje u sebi sadrži zajedništvo na daljinu jedan od pristupa kojim se u recentnoj literaturi promišljaju ove nesvakidašnje partnerske veze. Već se u naslovima tih dvaju radova izdvaja engleski pojam „Living Apart Together (Relationships)“ ili skraćeno LAT. Pojam LAT povezan je s vezama na daljinu, a pomoću spomenutih radova bit će točnije definirano i pojašnjeno

¹ vlastiti prijevod

² engl. *long-distance relationships*

³ engl. *living apart together*

što se točno podrazumijeva pod navedenim pojmom koji bi se na hrvatski jezik mogao prevesti kao „živjeti zajedno, iako nismo zajedno“.

Vezama na daljinu kao istraživačkom problemu pristupa se na različite načine i iz različitih disciplina. Na primjer, članak Orsolye Kolozsvari pod naslovom „'Physically We Are Apart, Mentally We Are Not.' Creating a Shared Space and a Sense of Belonging in Long-Distance Relationships“ (2015) predstavlja sociološki rad koji kroz dubinske intervjuje pokušava opisati koncept veze na daljinu, kako sami pojedinci u vezama na daljinu gledaju na njih i kako "publika" (obitelj i prijatelji) gleda na veze na daljinu. Rad istražuje kako pojedinci jezično i simbolički daju značenje svojim vezama. Taj rad uvodi pojam sociomentalnog prostora. Iako je pojam više povezan uz sociologiju i psihologiju, u radu je korišten kako bi se lakše, i pravim riječima, objasnile neke pojave (npr. virtualni prostor – server u videoigri ili Skype) koje su zamijećene tijekom istraživanja. Naglasak na intimnost i zamišljanje kao analitička sredstva u razumijevanju veza na daljinu stavlja se u članku „Imagining the Absent Partner – Intimacy and Imagination in Long-Distance Relationships“ (2015) autorice Ivete Jurkane-Hobein. Članak se usredotočuje na problem održavanja intimnosti u vezama na daljinu kod parova koji nisu u mogućnosti stalno komunicirati licem u lice. Spominju se tri vrste intimnosti: tjelesna, emocionalna i svakodnevna, no uvodi se i četvrta – zamišljena. Kroz intervjuje se opisuju načini na koje parovi u vezama na daljinu održavaju svaku od navedenih kategorija intimnosti. U radu je pretežno korišten pojam i opis zamišljene intimnosti – individualna praksa intimnosti koja se provodi kako bi se kultivirali osjećaji bliskosti i privrženosti (Jurkane-Hobein, 2015:226), ali i sve ostale navedene vrste intimnosti.

Izazovi u vezama na daljinu predmet su istraživanja u radu „'My Love, How I Wish You Were By My Side': Maintaining Intercontinental Long-Distance Relationships in Taiwan“ autorice Chi-Fang Tseng. Taj rad se bavi negativnim aspektima veza na daljinu i emocionalnom nesigurnošću. Rad postavlja pitanja o vezama na daljinu kao što su utjecaj daljine na vezu, razmišljanje o vezi i njeno održavanje. Rezultati istraživanja pokazuju da su pojedinci u vezi na daljinu razmišljali o prekidu veze, nesigurnosti, samoći i nepovjerenju, ali na kraju su ipak smatrali veze na daljinu „vrijednima truda“. Važna pitanja za ovaj rad bila su pitanja o utjecaju daljine na vezu i o općenitoj nesigurnosti do koje dolazi u vezama na daljinu te su ona korištena u protokolu.

Korišteno je još nekoliko izvora (Jerrard, n.d.; Petersen, 2020; Schmall, 2018) koji su pomogli pri pisanju ovoga rada i potvrđivanju iznesenih podataka.

U cjelinama koje slijede pokušat će se ukazati na temeljna obilježja veza na daljinu koja proizlaze iz tematske analize kazivanja.

Zajednički živjeti odvojeno ili veza na daljinu?

Kako bi se ovaj rad mogao što bolje razumjeti, važno je definirati dva pojma; zajednički živjeti odvojeno (engl. *living apart together* – LAT), pojam koji se još nije pojavio u akademskoj upotrebi u hrvatskom jeziku i veza na daljinu (engl. *long-distance relationship* – LDR). Za potrebe ovoga rada engleski pojam *living apart together* (LAT) preveden je na hrvatski jezik kao *zajednički živjeti odvojeno*, no radi jednostavnosti u nastavku teksta koristit će se engleska kratica LAT. Prema Ayusou (2018), LAT parove čini dvoje ljudi u intimnoj vezi koji ne dijele isti dom. Takvi parovi mogu biti istog ili različitog spola, mogu, a i ne moraju biti vjenčani, i žive odvojeno vlastitim izborom ili radi nekih ograničenja, ali ključ je u tome da sami sebe shvaćaju parom pred drugima, iako ne dijele zajedničko prebivalište. LAT veze prisutne su u svim dobnim skupinama, ali novija istraživanja ukazuju na to da se one uglavnom poistovjećuju s mladima (Ayuso, 2018). LAT i LDR veze mogu se preklapati u svojim aspektima, drugim riječima, veze na daljinu (LDRs) mogu se svrstati u LAT veze gdje postoji velika geografska udaljenost između partnera. Partneri u LAT vezama žive odvojeno jer tako žele ili su iz nekog razloga (posao, financijsko stanje, želja za samostalnošću) spriječeni živjeti zajedno, pri čemu geografska udaljenost između partnera ne mora biti velika. Na primjer, partneri mogu živjeti u različitim kućama, ali u istoj ulici, stoga je ovdje geografska udaljenost vrlo mala pa se takva veza ne može nazivati vezom na daljinu (LDR), već samo LAT vezom. U slučaju kada su partneri spriječeni (često) viđati se licem u lice zbog geografske udaljenosti, tada je to ponajprije veza na daljinu (LDR). Stoga je kazivač PT i u vezi na daljinu i u LAT vezi. U vezi na daljinu je zbog geografske udaljenosti, a u LAT vezi zbog ograničenja – u njegovom slučaju ta ograničenja čine fakultetsko obrazovanje i već spomenuta geografska udaljenost. Carter, Duncan, Stoilova i Phillips (2016) u svome radu grupiraju LAT veze po razini odanosti, ali za ovaj rad važna je samo jedna grupa koju oni nazivaju „moguća predanost“ (engl. *contingent commitment*). Navedeni engleski pojam je na hrvatski jezik preveden riječju „moguća“ jer u tu grupu spadaju oni koji su spriječeni živjeti zajedno, ali imaju namjeru živjeti zajedno u budućnosti, odnosno postoji „mogućnost“ da će uskoro živjeti zajedno. Upravo se o takvom tipu veze može govoriti u slučaju PT-a jer kao što i on sam kaže za svoju vezu:

„...za sada je plan da završim fakultet i pokušam pronaći posao koji bi mi omogućio preseljenje u Zagreb. Međutim, moja bi djevojka više željela živjeti u Mađarskoj i... Mislim da bi nam oboma bilo lakše tamo živjeti, pa bismo u optimalnim uvjetima oboje živjeli u Mađarskoj“ (PT, 04.12.2020).

Zbog planiranja zajedničkog života, u „mogućće predanoj“ LAT vezi partneri izražavaju visoku razinu predanosti. U odgovorima PT-a može se vidjeti ta predanost i vjera u opstanak veze:

„Ako nešto započnem, želim - želim to učiniti kako treba, - ne želim samo odustati. (...) Postao sam strpljiviji nego prije, a počeo sam i više raditi na vlastitom životu, postižući svoje ciljeve brže i učinkovitije jer znam da - što bolje radim u svom životu, to bolje ili ranije mogu započeti svoj život zajedno s djevojkom i u normalnoj vezi“ (PT, 04.12.2020).

Pozitivna strana veze na daljinu je u tome što ona služi kao motivacija za rad i trud u obrazovanju. Stafford et al. (2006), kako je citirano u Tseng (2016), otkrio je da pojedinci imaju koristi od razdvojenosti jer se tada mogu usredotočiti na školu ili karijeru, a zatim na svoju vezu kada su ponovo zajedno. Štoviše, daljina jača njihovu predanost, spremni su tolerirati poteškoće i strpljivo čekati zajedničku budućnost (Tseng, 2016). Odanost i povjerenje ne moraju biti problem sve dok u vezi postoji dobra komunikacija, kao što kaže i PT: „Mislim da vjerujemo jedno drugome da to znamo - da ne moramo podsjećati jedno drugo da ne vara (...) Vjerujem da me moja djevojka ne bi varala, tako da nemam problema s ljubomorom“ (PT, 04.12.2020). Iz ovih nekoliko ulomaka o LAT vezama i razini odanosti u njima, izjava Carter, Duncan, Stoilove i Phillips (2016) ispostavlja se točnom, a ona glasi:

„možda LAT veze mogu predstavljati najjaču vrstu odanosti jer par ne samo da nije vezan pravnim ugovorom nego nije povezan ni zajedničkim stanovanjem ili odgovornostima. Jedino što ih drži na okupu jest njihova želja da ostanu zajedno – njihova zajednička predanost vezi i drugoj osobi“.

Parovi u vezi na daljinu (LDR), prema objašnjenju Kolozsvari (2015), proturječe definiciji para kao „bivanja zajedno“ – misleći pritom na vremenski i prostorni smisao jer takvi parovi provode barem neko vrijeme u različitim prostorima. Sam izraz „veza na daljinu“ društveno obilježava odnos i razlikuje ga od „normalne“ veze za koju se pretpostavlja da je geografski bliska pa se zato takvi odnosi smatraju manje socijalno legitimnima (Kolozsvari, 2015). Ne postoje određena mjerila za veze koje bi se smatrale vezama na daljinu, sve ovisi o pojedincu u vezi. Za jedne, veza može biti na daljinu ako partner živi u istoj državi, ali u drugom gradu, a za druge, ako partneri žive u različitim državama ili čak na različitim kontinentima. Slijedi primjer pogleda na vezu koji relativizira problem daljine i uspostavlja jednu novu dimenziju svojevrstne europske veze na daljinu, uspoređujući je s Amerikom čije su države mnogo udaljenije. Dva poimanja veza koja proizlaze iz razgovora sa kazivačem ukazuju da je udaljenost važan pojam i da ga određuje percepcija daljine i potencijalne bliskosti koja se ostvaruje nekompliranim nadvladavanjem geografske distance. Tako PT navodi:

„Pa, udaljenost između nas je samo 400 kilometara, to su susjedne zemlje usred Europe, prilično male zemlje također, tako da je to veza na daljinu, ali mislim da

međusobno viđanje nije tako teško, mislim da udaljenost nije tako...ogromna, tako velika... Na primjer, da živimo u SAD-u, iako bismo živjeli u istoj zemlji, između nas može biti tisuću kilometara“ (PT, 04.12.2020).

U ovome slučaju za kazivača je 400km „samo“, dok nekome u geografski bliskoj vezi to može biti puno. Iako veze na daljinu nemaju određena mjerila, kao podgrupa LAT veza one mogu biti na daljinu za stalno ili privremeno, namjerno ili zbog nekih prepreka, tj. ograničenja. No kao što je ranije rečeno, PT je i u vezi na daljinu i u LAT vezi, ovisno o gledištu.

Upoznavanje i početak veze

Kao i mnoge veze na daljinu (Kolozsvari, 2015; Schmall, 2018), PT-ova veza započela je internetskim putem, točnije igranjem videoigre Call of Duty Modern Warfare 3.

„...prvi smo se put upoznali preko interneta negdje 2013. oko prosinca, ako sam - ako se dobro sjećam, početkom prosinca. Tada smo počeli čavrljati i - ovaj, zajedno igrati igre. (...) [P]a, ako bismo se pridružili igri istovremeno, tada bismo igrali zajedno, razgovarali nekoliko rečenica, ali uglavnom samo igrali...I - uh nakon toga smo počeli čavrljati i... Da, uglavnom prvo smo počeli čavrljati na Skypeu, ne baš toliko, možda jednom tjedno ili tako nekako, ali... Prilično brzo to je počela biti svakodnevna stvar“ (PT, 04.12.2020).

Ovdje se spominje videoigra i online⁴ program za komuniciranje Skype koji su dio Interneta, odnosno kibernetskog prostora. Virtualni prostor (engl. virtual space) ili kibernetički prostor (engl. cyberspace) može biti dijeljeni sociomentalni prostor partnera. Sociomentalni prostori su prostori koje stvaraju barem dvije osobe jednoglasno i često se smatraju potpuno izmišljenima, ali mogu biti jednako stvarni kao i fizički prostori za ljude koji ih "posjećuju" (Kolozsvari, 2015:112). Još će biti riječi o sociomentalnom prostoru dalje u tekstu. Nakon provedenog vremena razgovarajući online, PT i njegova sadašnja djevojka htjeli su se upoznati uživo, no tada su još oboje bili adolescenti koji nisu mogli samostalno putovati. Stoga je PT došao u Zagreb upoznati svoju djevojku kada je završio srednju školu, točnije, ljeta prije nego je krenuo na fakultet. PT-ov odgovor na pitanje o točnom vremenu početka veze bio je sljedeći: „To bi bilo 23. kolovoza. Bio je to dan nakon što sam napustio Zagreb i otišao natrag u Mađarsku“ (PT, 04.12.2020). Iz ovoga se može vidjeti da, iako se većina veze odvija online i mogu postojati nesigurnosti u vezi samog početka veze, partneri točno znaju kojeg datuma je službeno započela njihova veza.

⁴ engl. „na mreži“, na internetu

Štoviše, i simbolično su obilježili taj događaj prelaska iz prijateljstva u romantičnu vezu:

„...prekretnica je bio naš prvi poljubac. Mislim da je to bilo 21. kolovoza. (osmijeh) Da, tada smo zapravo započeli vezu, no 23. je bio kad smo zapravo, ne znam kako bih to rekao, pretpostavljam proglasili da smo u vezi“ (PT, 04.12.2020).

Kolozsvari (2015) je u svome istraživanju dobila slične rezultate i dodala da označavanjem granica zajedništva, partneri u vezi na daljinu nadilaze sve opažene granice između udaljenosti i bliskosti.

Važnost vanjske (obiteljske) podrške

Budući da su PT i njegova djevojka u vrijeme početka veze još uvijek bili adolescenti, zapravo maloljetni, rekli su svojim roditeljima za vezu, no tu nije bilo problema jer su ih roditelji u potpunosti podržali. „Moji roditelji su nas podržali, čak i prije nego što smo stupili u vezu (...) koliko znam, [podržali su nas, op.a.] i roditelji moje djevojke“ (PT, 04.12.2020). Stav roditelja o vezi na daljinu je važan, pogotovo kod mladih osoba. Roditelji su često skeptični oko partnera s kojim je njihovo dijete u vezi na daljinu zbog nedovoljnog poznavanja partnera ili nekolicine ljudi s lošim namjerama koja se može naći i na Internetu (Jerrard, n.d.), no roditelji kazivača i njegove djevojke dali su svojoj djeci slobodu da sami biraju s kime će biti u romantičnoj vezi kao već mlade odrasle osobe (Petersen, 2020). Također, članovi obitelji i prijatelji posebno su utjecajni u označavanju granica romantične veze. Primanje podrške od obitelji i prijatelja, ili društva općenito, nastoji učvrstiti granice odnosa (Kolozsvari, 2015:109). Što se tiče prijatelja, postoje i pozitivni i negativni stavovi o vezi PT-a i njegove djevojke:

„...moji prijatelji uhm - bili su mi prilična podrška. Mislim, jednom prilikom kad sam susreo jednog od svojih prijatelja (...) divi nam se, ili nas poštuje, jer je pokušao biti u vezi na daljinu (...) za njega je to bilo jako teško i on nam se divi i poštuje nas što možemo tako živjeti, i...Pa, većina prijatelja moje djevojke također nas je podržala, osim jedne koja - koja me stvarno nije voljela (...) u jednom su se trenutku posvađale [zbog toga, op.a.] i prestale razgovarati“ (PT, 04.12.2020).

Bez obzira na stavove prijatelja o njihovoj vezi, PT kaže da oni ne igraju nikakvu ulogu u njegovoj vezi, no nije isto i s roditeljima jer oni: „na neki način financiraju naše susrete. Dali bi novac za autobusnu kartu i za hranu i što već, i...Pa naravno, daju mojoj djevojci da bude kod – kod njih“ (PT, 04.12.2020). Ovo je dobar primjer važnosti roditeljske potpore, ali i važnosti ekonomskog statusa kako bi se uopće moglo dati financijsku potporu.

Kolozsvari (2015) također u svome radu piše da su njezini ispitanici prepoznali važnost vanjske (obiteljske i prijateljske) podrške.

Funkcioniranje veze na daljinu u „normalno“ doba

Nakon što su PT i njegova djevojka odlučili postati par, počeli su sve češće komunicirati i vidati se. Komunikacija se većinom odvija putem Interneta, a rjeđe telefonskim pozivom (PT navodi – „...ako je nešto hitno“) i kako PT kaže: „...razgovaramo cijelo vrijeme, bilo čavrljanjem ili preko poziva na Skypeu i - uh, mislim da tako provodimo puno vremena“ (PT, 04.12.2020). Bez obzira na to što komunikacija nije licem u lice, partneri razgovaraju o svemu i jedno drugome govore sve svoje probleme:

„Obično razgovaramo o svojim danima, što nam se dogodilo, kako se osjećamo, međutim razgovaramo i o...IT temama, o videoigrama, ponekad pomognem svojoj djevojci s fakultetom. Razgovaramo o onome što se događa u našim obiteljima (...) uglavnom razgovaramo o bilo kojoj temi koja nam padne na pamet“ (PT, 04.12.2020).

„...znamo o životu drugoga. Znamo što se događa s drugim, kako se osjeća, kroz što prolazi, na primjer: ako imam loš dan, naravno da kažem svojoj djevojci i ne držim to u tajnosti samo zato što - samo zato što se u stvarnom životu ne susrećemo“ (PT, 04.12.2020).

Ipak, postoje i neke poteškoće i nedostaci u vezama na daljinu kao što su održavanje nekih oblika bliskosti. Budući da se veza većinom „provodi“ online, postoji nedostatak tzv. svakidašnje intimnosti (engl. *everyday intimacy*) koja uključuje i fizičku intimnost, odnosno bliskost. Primjer koji je PT dao za to jest kada se jedan partner sprema negdje otići, a drugi ostaje doma. Umjesto da partneri međusobno razgovaraju tijekom spremanja, jednostavno moraju otići s mreže (engl. *offline*), dok „da smo [fizički, op.a.] zajedno, mogli bismo barem popričati nekoliko rečenica prije nego što odem“ (PT, 04.12.2020). Takve i slične nedostatke utjelovljene intimnosti u vezama na daljinu, u smislu grljenja, ljubljenja, šetnje ili seksualne intimnosti, u svome radu navela je i Jurkane-Hobein (2015). No na pitanje o razlikama održavanja intimnosti u vezi na daljinu, odgovor je bio: „Mislim da bi jedina razlika između naše veze i veze koja nije na daljinu bila ta što umjesto razgovora u „stvarnom“ životu, samo razgovaramo putem interneta (...) Mislim da održavamo intimnost jednako dobro kao i ljudi u „normalnim“ vezama (PT, 04.12.2020). Štoviše, partneri u vezama na daljinu stvaraju „nove“ oblike bliskosti kao „...gledanje filma zajedno (...) To je u osnovi gledanje istog filma i samo ga namjestimo tako da ga gledamo zajedno, iako nismo zajedno“ (PT, 04.12.2020). Zajedničko, a opet odvojeno gledanje filmova još je jedan od sociomental-

nih prostora spomenutih ranije, ali u ovom slučaju to je „lažno“ ispunjavanje zajedničkog vremena. Takva aktivnost može se smatrati i zamišljenom (engl. imagined) intimnošću. Prema definiciji Jurkane-Hobein (2015:226), zamišljena intimnost je pojedinačna praksa intimnosti koja se provodi kako bi se razvili osjećaji bliskosti i privrženosti, a da nije nužan odgovor partnera, stoga je intimnost na neki način jednosmjerna. Osim nedostataka u intimnosti i održavanju bliskosti, partneri u vezi na daljinu često se suočavaju s još jednim problemom – organizacijom vremena. Partneri koriste svaku priliku da budu fizički zajedno, ali to ponekad znači da će jedan ili oba partnera biti zauzeti zbog neizbježnih događaja ili zadataka. Za PT-a i njegovu djevojku ta neizbježna prepreka je fakultet.

„Imam jesensku pauzu na svom fakultetu, a moja djevojka ne, pa ako bih došao kod svoje djevojke tijekom svojih jesenskih praznika, ona bi i dalje išla na fakultet, i dalje bi morala učiti, pa čak i tad, kad bismo mogli biti zajedno dulje vrijeme, ne možemo jer...Pa zato što smo oboje zauzeti ili je jedan od nas zauzet“ (PT, 04.12.2020).

Dodaje kako bi se mogli viđati vikendima jer udaljenost nije toliko velika, ali ne mogu zbog troškova puta, pa takva putovanja na tjednoj bazi jednostavno ne bi bila održiva. Stoga partneri u istraživanoj vezi na daljinu često moraju birati najpogodnije, odnosno najbrže i najjeftinije prijevozno sredstvo. Za PT-a je to autobus jer je to „najlakši način da putujemo jedno drugome jer su vlakovi malo nezgodni, ponekad bismo putovali u drugu državu i tako kružili, što bi značilo putovanje koje bi trajalo više od 10 sati“ (PT, 04.12.2020). PT-u putovanje nije toliko problem jer kaže da se već navikao na udaljenost i česta putovanja, ali ipak je spomenuo da mu je najteže kada su on i njegova djevojka već dugo fizički zajedno te se moraju ponovo odvojiti.

„Tijekom prvih nekoliko dana ili nekoliko - ili prvog tjedna tog razdoblja prilično je teško jer sam se, barem ja, za to vrijeme već navikao biti sa svojom djevojkom i buditi se pored nje, ljubiti je za laku noć, i uh, samo to što možemo razgovarati licem u lice“ (PT, 04.12.2020).

Nakon razdoblja zajedništva i tijekom ponovne prilagodbe na razdoblje bez partnera, pomaže zamišljena intimnost. U ovome slučaju primjeri za to bi bili: zamišljanje partnera u istom krevetu, grljenje jastuka (koji predstavlja partnera) ili nošenje partnerovog odjevnog predmeta, miris partnerovog parfema itd. Zamišljena intimnost omogućuje suočavanje s daljinom i povezuje sve ostale tipove intimnosti (svakidašnju, fizičku, emocionalnu), stoga se intimnost u vezama na daljinu pokazala višedimenzionalnom (Jurkane-Hobein, 2015).

Veza na daljinu u doba COVID-19

U prethodnom je poglavlju prikazano funkcioniranje veze na daljinu u svakidašnjem životu, dok će se u ovom poglavlju prikazati održavanje veze na daljinu u vrijeme pandemije COVID-19. Na početku pandemije hitno su uvedeni nizovi ograničenja u javnom životu, a s vremenom je došlo i do potpunog zatvaranja (engl. lockdown). Prema pojmovniku koronavirusa (JEZIK.HRvatski, n.d.), potpuno zatvaranje (engl. lockdown) jest uvođenje karantene ili restriktivnih mjera kako bi se povećala sigurnost. Drugim riječima, zatvaranje javnih ustanova, trgovina, kafića, klubova itd. kako bi se kretanje ljudi ograničilo na najmanju moguću mjeru i usporilo širenje virusa. Tada je na snagu stupila i mjera zatvaranja državnih granica (Narodne novine, 2020, 82/15, 118/18 i 31/20) kojom se uvela zabrana putovanja, osim u poslovne ili neodgodive obiteljske svrhe. Stoga je za PT-a potpuno zatvaranje (granica) značilo „da jednom nismo bili zajedno u razdoblju od tri mjeseca“ (04.12.2020). PT se već „navikao“ i zapravo pomirio s rijetkim viđanjem svoje djevojke, ali čak se i on morao suočiti s posljedicama pandemije jer su viđanja postala utoliko rjeđa i manje moguća. „Oboje smo bili ljuti i frustrirani što se ne možemo vidjeti (...) nismo znali kada ćemo se moći susresti. (...) Da smo odmah znali da će to trajati tri mjeseca, mislim da ne bi bilo takvog problema“ (PT, 04.12.2020). Ovdje se osobe u vezi na daljinu također nisu mogle psihički pripremiti na ono što ih čeka jer je postojala nesigurnost u ono što bi se moglo dogoditi u budućnosti. Njihova veza se od trenutka zatvaranja granica još više temeljila na stalnoj online komunikaciji. „Mislim da se način na koji smo razgovarali nije puno promijenio (...) jer razgovaramo na isti način, samo...Morali smo to dulje raditi jer se nismo mogli sreći (...) obično bismo se sreli u „stvarnom“ životu negdje u travnju“ (PT, 04.12.2020). Komunikacija se nije mnogo promijenila jer se i dalje odvijala putem Interneta i bila više-manje stalna, ali je „rutinsko viđanje“ – koje je uključivalo predvidive i planirane susrete za vrijeme praznika, blagdana, vikendima itd. poremećeno zbog pandemije. Je li zbog toga došlo do emocionalnog udaljavanja? – Odgovor je sljedeći: „Pretpostavljam da je došlo do (pročisti grlo) malo emocionalnog udaljavanja, ali to je jednostavno - to je bilo samo zbog stresa“ (PT, 04.12.2020.), ali na pitanje o prekidu kazivač je odgovorio: „Ne, nisam o tome razmišljao“ (PT, 04.12.2020.), što znači da bez obzira na manje emocionalno udaljavanje i poteškoće u održavanju bliskosti, tj. intimnosti, PT nije razmišljao o prekidu svoje veze. A možda najvažnije pitanje jest – je li, i kako je, pandemija utjecala na veze na daljinu? Kazivač je u nekoliko navrata rekao da pandemija nije mnogo utjecala na njegovu vezu na daljinu, ali jedan se odgovor istaknuo:

„Hm, to je utjecalo na naš odnos jer smo se tijekom pandemije brinuli za svoju budućnost više nego što jesmo ili bismo inače. Bilo je to stresno vrijeme za oboje jer nismo bili sigurni kada bismo se mogli sastati, ali - ali sveukupno se to nije promijenilo toliko za nas, koliko za one koji - koji nisu u vezi na daljinu (...) to je veća promjena

nego što je bila za nas“ (PT, 04.12.2020).

Iz ovoga citata može se vidjeti razmišljanje o okolnostima i situaciji u geografski bliskim vezama. Kazivač spominjanjem „onih koji nisu u vezi na daljinu“ stvara sliku „mi“ – „oni“, ali ne u negativnom smislu, već u smislu količine promjene i prilagodbe u trenutnoj novonastaloj situaciji tijekom pandemije. Bez obzira na sve manje ili veće promjene koje su se dogodile u vezi tijekom pandemije, ona je poslužila za rast i razvoj te osnaživanje istraživane veze na daljinu.

Zaključak

Neupitno je da je pandemija COVID-19 promijenila život ljudi kakvim su ga poznavali, no cilj ovoga rada bio je otkriti kako je ta pandemija utjecala na veze na daljinu i dati općeniti uvid u funkcioniranje jedne, stoga će rezultati ovoga rada biti podijeljeni u dvije skupine – veza na daljinu u „normalno doba“ i „izvanredno doba (pandemija)“. Prije izlaganja samih rezultata, bit će riječi o šest indikatora veze na daljinu tijekom pandemije spomenutih u uvodu. Ti indikatori ponajprije upućuju na istraživanu vezu na daljinu, ali mogu se pronaći i u ostalim vezama na daljinu u većoj ili manjoj mjeri te su oni sljedeći: česta i duga putovanja, neizvjesnost susreta, upravljanje vremenom (raspored), komunikacija putem Interneta, financijsko stanje i strpljenje. Neki od indikatora bit će pobliže objašnjeni kao rezultati.

U skupinu veza na daljinu u „normalno doba“ ulazi općeniti uvid u funkcioniranje veze, tj. život u vezi na daljinu prije pandemije, a rezultati su sljedeći: ako su partneri u dobrom financijskom stanju i mogu si priuštiti međusobne susrete, onda su putovanja češća, a ovisno o geografskoj udaljenosti mogu biti i duga; komunikacija se većinom odvija internetskim putem, stoga upravljanje vlastitim vremenom, odnosno slaganje rasporeda tijekom dana može biti problem jer partneri nisu uvijek slobodni u isto vrijeme; te partneri moraju biti strpljivi zbog rijetke mogućnosti viđanja. Skupini veza na daljinu u „izvanredno doba“, pri čemu se misli na pandemiju, pripadaju rezultati: nemogućnost putovanja zbog zatvorenih granica; partneri su u neizvjesnosti jer ne znaju kada će se moći ponovo vidjeti, što dovodi do povećane razine stresa; komunikacija još više ovisi o dostupnosti Interneta jer je to sada jedini način održavanja bliskosti te partneri moraju biti još strpljiviji u svojoj vezi. Ukratko, dok su s jedne strane česta i duga putovanja, upravljanje vremenom (raspored) i financijsko stanje rezultati vezani za „svakodnevni život“, s druge strane nemogućnost putovanja, neizvjesnost susreta i povećane razine stresa vezani su za život u pandemiji. Ovisnost o komunikaciji internetskim putem i strpljenje važni su za obje skupine, samo se njihova razina mijenja. U radu se može potvrditi zaključak Jurkane-Hobein (2015) da je veza na daljinu višedimenzionalna na način na

koji geografski bliske veze nisu – pod time se misli na intimnost jer se kroz zamišljenu intimnost, koja nije tipična za geografski bliske veze, povezuju sve ostale intimnosti. Pod višedimenzionalnost se može dodati i način organizacije života kada je osoba u vezi na daljinu. Pojedinaac u vezi na daljinu pri svojoj organizaciji ne može misliti samo na sebe i svoje vrijeme, već i na (slobodno) vrijeme svog partnera te oni zajednički moraju krojiti svoj raspored ako žele provoditi vrijeme zajedno – primjer iz ovog istraživanja jest odlazak jednog partnera k drugome tijekom jesenskih praznika, dok drugi partner nema te praznike. Tada oba partnera trebaju prilagoditi svoje obaveze kako bi im ostalo vremena za zajedničko druženje. Još jedan primjer bio bi zajedničko gledanje filmova. Partneri, iako nisu fizički zajedno, gledaju filmove namještene u minutu, što im daje osjećaj bivanja na istom mjestu bez obzira na realno vrijeme u kojemu se pojedinci nalaze.

Ostali zaključci proizašli iz ovoga istraživanja su: neprestani rad partnera na bliskosti i „potvrđivanju veze“; važnost unutarnje/međusobne (partnerske) podrške, ali i one vanjske (obitelj i prijatelji) kao vrsta motivacije za ostanak u vezi, pogotovo kada se radi o maloljetnim osobama ili mladim odraslim osobama koje još ovise o svojim roditeljima (kako je bilo i u istraživanom slučaju). Vanjska podrška u vezi na daljinu također je utoliko važnija jer doprinosi društvenom legitimitetu veze i označavanju granica romantične veze – kako navodi Kolozsvari (2015:109), što ovo istraživanje i potvrđuje. Posljednji, i možda za ovaj rad najvažniji, zaključak jest da pandemija nije mnogo utjecala na veze na daljinu, pogotovo ako se one uspoređuju s posljedicama za geografski bliske veze. Budući da je ovaj rad biografski, ne može služiti kao model funkcioniranja svih romantičnih veza na daljinu, stoga se postavlja pitanje kako su drugi ljudi u vezama na daljinu doživjeli pandemiju, a za odgovor je potrebno uzeti što više različitih primjera veza na daljinu (različita udaljenost partnera, duljina trajanja veze, pa i dob partnera) i ispitati ih istom, ali i različitim metodama koje u ovom radu nisu bile korištene. Nadam se da će ovaj rad i njegovi rezultati potaknuti daljnja istraživanja o vezama na daljinu, ali i poslužiti budućim (etnografskim) istraživanjima pandemije koronavirusa.

Literatura

Jezik.hr. (n.d). *Pojmovnik koronavirusa*. URL: <https://jezik.hr/koronavirus/pretraga/?search=lock+down> (09.09.2021).

Koronavirus.hr (14.04.2020). *Vladine mjere*. URL: <https://www.koronavirus.hr/vladine-mjere/101> (09.09.2021).

Narodne novine (2020). *Zakon o sustavu civilne zaštite* – Članak 22.a., 82/15, 118/18 i 31/20.

Ayuso, L. (2018). What future awaits couples Living Apart Together (LAT)?. *The Sociological Review*, 67(1): 226–244.

- Bornat, J. (2008). Biographical Methods. *The SAGE Handbook of Social Research Methods*, 344–356.
- Carter, J., Duncan, S., Stoilova, M., Phillips, M. (2016). Sex, Love and Security: Accounts of Distance and Commitment in Living Apart Together Relationships. *Sociology*, 50(3):576–593.
- Jerrard, M., Jerrard, M. (n.d). *When Family and Friends Don't Support Your Long Distance Relationship*. Mapping Megan. URL: <https://www.mappingmegan.com/family-friends-dont-support-long-distance-relationship/> (12.02.2022).
- Jurkane-Hobein, I. (2015). Imagining The Absent Partner - Intimacy And Imagination In Long-Distance Relationships. *Innovative Issues and Approaches in Social Sciences*, 8(1):223–241.
- Kinkartz, S. (29.06.2021). Psihičke posljedice korone u Njemačkoj. Deutsche Welle. URL: <https://www.dw.com/hr/psih%C4%8Dke-posljedice-korone-u-njema%C4%8Dkoj/a-58029114> (09.09.2021).
- Kolozsvari, O. (2015). “Physically We Are Apart, Mentally We Are Not'.” Creating a Shared Space and a Sense of Belonging in Long-Distance Relationships. *Qualitative Sociology Review*, 11(4):102–115.
- Kraljević, D. (03.10.2021). *Svijet na putu u “novo normalno”*. Novi List. URL: https://www.novilist.hr/komentar/svijet-na-putu-u-novo-normalno/?meta_refresh=true (10.02.2022).
- Petersen, R. (08.05.2020). *I Asked My Mom How She Felt About My Long-Distance Relationship. Dating at a Distance*. URL: <https://datingatadistance.com/moms-perspective/> (12.02.2022).
- Schmall, T. (31.10.2018). *Long-distance relationships are more successful than you think*. New York Post. URL: <https://nypost.com/2018/10/31/long-distance-relationships-are-more-successful-than-you-think/> (11.02.2022).
- Tseng, C. F. (2016). My Love, How I Wish You Were By My Side: Maintaining Intercontinental Long-Distance Relationships in Taiwan. *Contemporary Family Therapy*, 38(3): 328–338.